

Genel olarak Aristoteles'in ahlak felsefesi özel olarak da *Nikomakhos'a Etik*, ortaya çıktığı andan itibaren yüzyıllar boyunca gerek batı ve gerekse İslam felsefesini ve Osmanlı dünyasını etkilemiştir. Her ne kadar Osmanlı düşünce dünyasındaki Aristo alımlaması bu eserde gözden kaçırılmış olmakla birlikte, bu etkileşimlerin bazen doğrudan eser(ler) kanalıyla bazen de şerhler, çeviriler, antolojiler vb. ikincil vasıtalarla gerçekleştiğini belirtmek gerekir. Öte yandan etkileşimler "alma-kabul etme-taklit veya dönüştürme" şeklinde olabildiği gibi, "bilme-reddetme-aşma" şekilde de olabilmektedir. Fakat her halükarda klasik ilim geleneğinden hızla uzaklaştığı 19.yüzyıl sonrası modern dönemde dahi Aristoteles'in ahlak felsefesi ve *Nikomakhos'a Etik* hâlâ yerini ve önemini korumaktadır.

İbrahim Aksu*

Sheila S. Blair ve Jonathan Bloom (ed.),

Rivers of Paradise: Water in Islamic Art and Culture,

Yale University Press, New Haven & Londra 2009, 364 sayfa.

2007'de Katar ve Virginia Commonwealth Üniversitesi tarafından İslâm kültür ve sanatında suyun önemini vurgulayan "Rivers of Paradise/Cennetin Irmakları" başlığı ile uluslararası sempozyum düzenlenmiştir. Bütün medeniyetlerde olduğu gibi İslâm medeniyetinde de su büyük önem taşır. Kur'an-ı Kerim'de su manasına gelen "mâ" kelimesi tam 63 defa geçmektedir. Hz. Peygamber'in, bu konunun önemine dikkat çekici birtakım hadisleri ve uygulamaları mevcuttur. Bu yönlendirmelerle tarih boyunca İslâm devletleri yeni kurdukları şehirleri su kenarlarında kurmuşlar veya uzak kaynaklardan muhtelif yollarla şehirlere su naklettirmişlerdir. Belki de bu sebeptir ki İslâm medeniyeti için bir yerde su medeniyeti tabiri kullanılmaktadır.

"Rivers of Paradise" başlığı ile düzenlenen uluslararası sempozyum İslâm medeniyetindeki su kültürünü bütün yönleriyle ele alan bir çalışma olarak geniş bir katılımı yapılmıştır. Sempozyuma alanlarında uzman tarihçi, sanat tarihçisi, arkeolog, mimar ve kuratörlerden müteşekkil 12 uzman iştirak etmiştir. Eserin logosu, Hattat Hasan Çelebi'nin talebesi Muhammed Zekeriya tarafından hüsnühat sanatının istife uygun olan celi sülüs yazı tarzıyla hazırlanmıştır. Sempozyumda

* Marmara Üniversitesi.

sunulan 12 bildirinin tamamının yer aldığı kitapta editörler, suyun İslâm kültür ve sanatında yer alış biçimlerini geniş bir girişte detaylı olarak anlatırlar. Sempozyumda tartışılan konular birkaç ana temada toplanmış; bunlardan ilki suyun kaynaklardan temini edilmesi, belli yerlerde toplanması, temiz olarak muhafaza edilip dağıtımı konusudur. Burada öncelikle zemzem kuyusunun İslâm medeniyetindeki kutsallığı anlatıldıktan sonra, halifeler devrinden başlayarak su probleminin çözümü için inşa edilen çeşmeler, barajlar, barajlardaki köprüler, yer altı ve yer üstü su kanalları, su kemerleri, su değirmenleri, sarnıçlar ve kuyular geniş olarak ele alınmıştır.

Bir diğer husus ise su kaynakları ve suyun çeşitli kullanım alanları hakkındadır. Doğal su kaynakları yağmur, kar, dolu, nehir, kuyu, pınar ve deniz suları diye yedi çeşit olarak tespit edilmiştir. Sahipli sulara kamunun hakkının gözetilmesi ve su ihtiyaçlarının sağlanmasının önemi Hz. Peygamberin insanların su ihtiyacının engellenmesinin en büyük günahlardan olduğunu ifade eden hadis-i şerifi ile ilişkilendirilip Kerbela vak'asında Hz. Hüseyin'in günlerce susuz bırakılması üzerinde durulmaktadır. Ayrıca su vermenin en mükemmel sadaka olması üzerine İslâm dünyasında yaygın olan sebil ve selsebiller anlatılmıştır. Sebil kelimesinin sempozyumda terminolojik açıdan öne çıkan problemlerden bir olduğu belirtilir. İslâm dünyasında tarih boyunca kullanılan su ölçüleri, su kapları, teharet, abdest, gusül ile beraber hamam ve hamam kültürünün tarih içindeki değişim ve gelişmelerinin detayları da bu kısımda ele alınmıştır. Son olarak İslâm dünyasında suyun tarımda ve potansiyel enerji olarak kullanılması, israf edilmemesi, kimyasal zararlılardan korunması gibi hususlar tarihi süreçte ele alınmıştır. Nihayetinde İslâm bahçelerinin olmazsa olmazı olan süs havuzları ile görsel ve şiirsel alanda suyun önemli rolü olduğuna da temas edilmiştir. Kitabın sonunda katılımcıların kısa özgeçmişleri ile sözlük, konuyla alakalı geniş bir bibliyografya ve indeks bulunmaktadır. Ayrıca her bir makale de konuyla ilgili fotoğraflar da yer almaktadır.

Hilal Kazan